

Тамара М. ЉУЈИЋ*
Универзитет у Београду
Филолошки факултет

Оригинални научни рад
Примљен: 11. 12. 2020.
Прихваћен: 25. 2. 2021.

ФИГУРА ВЛАДАРА КАО ОБЈЕДИЊУЈУЋИ ЧИНИЛАЦ СРПСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ**

Циљ овог рада је да се анализом литерарног обликовања фигуре владара у српској књижевности укаже на континуитет у промишљању српског народа о својој прошлости кроз причу о владарима. Испитујући ову фигуру у оквиру средњовековне, народне и нове књижевности, као и утицаје које су ова три дела књижевности имале једна на другу у обликовању владарске фигуре, долази се до закључка да се помоћу тематског истраживања српске књижевности може доћи до праве природе њеног идентитета.

Кључне речи: владар, историја књижевности, тематско истраживање, српска књижевност, народна књижевност, средњовековна књижевност, нова књижевност, идентитет.

Савремени читалац под утицајем образовања књижевну историју најчешће доживљава кроз причу о историји књижевности. Недостатак времена или интересовања чини да читалац своју пажњу не може усредсредити на развој једне идеје и начине на које је она представљена у оквиру историје књижевности. Стога, континуитет интересовања писаца за одређене општељудске теме често бива занемарен, или се о њему говори онда када је потребно указати на различитост њиховог обликовања. Највећа препрека читаоцу у уочавању тока развоја јесте, заправо, периодизација, односно начин на који се историја књижевности обликује у његовој свести. Иако се помоћу ње читалац лакше оријентише, потреба да се занемаре сличности између епоха, не би ли се на тај начин јаче истакле њихове разлике, доводи до представе о историји књижевности као о низу дисконтинуитета.

Пример таквог односа према историји књижевности дао је Јован Скерлић у својој *Историји нове српске књижевности*. Желећи да укаже на разлику између старе и нове књижевности, написао је да се „нова српска књижев-

* tamara.ljujic@gmail.com

** Рад је настао у оквиру НП 178026 *Проучаваоци књижевности у српској култури друге половине двадесетог века* на Филолошком факултету Универзитета у Београду, који финансира Министарство просвете, спорта, науке и технолошког развоја Републике Србије.

ност јавља у XVIII веку, без везе са ранијим књижевностима, и независно се развија у XIX веку” (Скерлић 2006: 19). Узевши у обзир значај који је Скерлићева *Историја* имала у науци о књижевности, оваква тврдња је створила дисконтинуитет у сагледавању српске књижевности као целине. Држећи се својих заострених ставова, на исти начин је изнео и идеју о две традиције српске књижевности. Подела на вуковску и доситејевску традицију поткрепила је његову идеју о „супротности која је одржавала оштру *подељеност* по линији *рационализам/западнаштво – романтизам/ национализам*” (Николић 2019: 127), која је открила непостојање јединства чак и унутар представљања нове српске књижевности.

Тематско истраживање се јавља као начин превазилажења заострених подела у историји књижевности, пружајући перспективу по којој се промене у књижевности могу пратити кроз развој одређених тема и идеја. На овај начин истиче се узрочно-последични однос који одређене појаве имају, посебно када је реч о две појаве које на први поглед стоје у потпуној супротности, док детаљније истраживање показује да је супротност настала зато што је друга појава засновала своје обликовање на основу порицања вредности првој и тиме постала њен опозит.

Велики број увек присутних људских тема могу привући пажњу истраживача или читаоца и на основу њих се може написати досад неистражена историја књижевности. Оправдано је онда и питање по чему се фигура владара издваја из низа општељудских тема које се јављају у књижевности. Пре свега, потребно је дефинисати фигуру владара у оквиру овог истраживања. Реч је о истакнутом појединцу који представља једну заједницу у политичком смислу и који је као такав признат од стране целокупне заједнице за примарног носиоца власти. Обликовање фигуре владара значајно је зато што народ кроз причу о својим владарима истовремено прича и причу о својој прошлости у литерарном дискурсу. Прича о српским владарима кроз овако обликован наратив престаје да буде прича о појединцима и постаје прича коју народ казује себи о својој прошлости, кроз њу вреднује своју садашњост и ствара слику о себи за будућност.

Пресудни догађај у формирању представе о фигури владара у српском друштву и српској култури јесте формирање српске нације у деветнаестом веку. Овај процес условио је дефинисање културног идентитета заједнице. Да би се то постигло, „неодговарајуће традиције су изостављене или преобликоване тако да је настала одговарајућа прошлост (Смит 2010: 47). Књижевност је посматрана као једна од првих институција национализма јер је одређени део књижевних дела за тему имао догађаје из српске историје, који су својом актуелизацијом у овим делима и начином обликовања, били одређени као кључни за стварање представе Срба о себи. Улога књижевности је утолико била значајнија јер се по први пут може говорити о књижевним делима као делу масовне културе¹. Најважније теме које је Ерик Хобсбаум

¹ Велики је значај Милована Видаковића и његових романа који су својом популарношћу довели до формирања читалачке публике у Србији. На том пољу значајан је и рад драмских

одредио као основу српске националне културе јесу оне које су чиниле и „протонационално осећање код Срба пре деветнаестог века” (Хобсбаум 1966: 86), а то су „сећање на краљевство које су Турци поразили сачувано у песмама и епској причи” (Исто) и „свакодневне литургије српске цркве која је канонизовала већину својих владара” (Исто). Стога, значај владарске фигуре бива увек актуелан у стварању приче о заједничкој прошлости народа.

Анализирати ову фигуру у оквиру српске књижевности значи уочити карактеристичне начине обликовања у оквиру књижевности средњег века, народне књижевности и оног дела књижевности који се данас најчешће одређује као нова књижевност².

Српска књижевност започела је делом писца који је припадао најзначајнијој српској средњовековној владарској породици. Прва оригинална књижевна дела написана су о животу једног владара. Радмила Маринковић у својој монографији *Светородна господа српска* анализирала је начин обликовања житија владара и одредила их као дворске биографије. Уколико се житије посматра као „једина форма у којој се може обрађивати савремена историја” (Маринковић 2007: 33), може се рећи да владарским житијима започиње прича српске заједнице о својој прошлости кроз врла дела њених владара. Утицај средњовековне књижевности, иако оспорен од стране Јована Скерлића, може се наћи и у двадесетом веку. Патријарх Пајсије је 1642. године написао житије Уроша Петог и њиме завршио средњовековну традицију житија посвећених владару. Ипак, да са престанком писања житија не престаје и неговање култа српских владара сведоче и дела осамнаестог века која су играла веома важну улогу у очувању идентитета заједнице на тлу Хабзбуршке монархије. Дело Христифора Жефаровића које је остало у сенци *Стематографије*, а које је веома важно за разумевање култа српских светитеља у барокој уметности јесте графика *Свети Сава са српским светитељима дома Немањина*. Њену израду је 1741. године наручио Арсеније IV Јовановић и на њој су се нашли они светитељи који ће своје место добити и у *Стематографији*, која ће се појавити неколико месеци касније. Значајно место у историји осамнаестог века заузима и *Стихира* Јована Ђорђевића из 1771. године. Она се јавља у периоду када су се Срби нашли у низу поли-

писаца на стварању националних репертоара у позоришту, који су довели да велики број људи може бити упознат са доминантним идејама епохе.

² У оквиру овог рада неће бити анализирана фигура владара у дубровачкој књижевности. Иако се, како пише Деретић, „наша литература, не случајно, најпре отворила према историзму дубровачко-далматинске књижевности” (Деретић 1996: 148), посматрано у целини, „српска рецепција те традиције, иако вишеструка, била је ипак ограниченог обима” (Исто). У деветнаестом веку у оквиру историје књижевности се преиспитује положај дубровачке књижевности унутар српске књижевности, али чак и тада, у времену зрелости националне мисли, њен утицај је невелики и она се „у епоху конституисања нове српске књижевности јавља као споредна, другостепена традиција” (Исто). Њен гранични положај, који Деретић препознаје, може се потврдити и приликом анализе владарске фигуре. Владари који су заузели водеће место у делима српске књижевности, нису добили подједнако значајно место у оквиру дубровачке књижевности, упркос утицају који је вршила народна епска поезија. Аргумент за оваку тврдњу је чињеница да Иван Гундулић у *Осману* прославља српску историју, али као узорног владара поставља краља Владимира, при чему се његова узорност огледа не само у победи над Турцима, већ и у примереном исповедању католичке вере, што је неспојиво са фигуром владара у српској књижевности.

тичких манипулација, изложени јаком притиску од стране Хабзбуршке монархије помоћу верских реформи. Од њих је тражено да одбаце своје националне светитеље, који су представљали сећање на заједничку прошлост и били део идентитета заједнице. *Стихира* је посебно значајна јер је она најрелевантнији извор у утврђивању светитеља које је прослављала српска православна црква у осамнаестом веку, а самим тим и чији се култ у то време поштовао у народу. Очување култа владара-светитеља у српској цркви неће престати са формирањем националне државе. Познато је да је Српска православна црква 19. 7. 1932. године³ канонизовала деспота Стефана Лазаревића, чиме је и у двадесетом веку настављена традиција прослављања средњовековних владара као националних светитеља. Значај наведених података је у томе што се њима доказује континуитет њиховог поштовања од средњег века до данас.

Паралелно постојање народне и средњовековне књижевности условило је да историјске личности средњег века своје литерерно обликовање добијају и у једној и у другој књижевности. Често се на основу подела у историји књижевности може закључити да су ове две књижевности имале паралелне животе, без заједничких тачака, те треба напоменути да је утицај који су имале једна на другу неоспоран, и он се пре свега може сагледати у обликовању лика кнеза Лазара и косовског мита у српској култури и књижевности.

Историјски период који се из перспективе проучавања континуитета фигуре владара у српској књижевности може учинити проблематичним јесте време османске владавине на постору некадашње српске средњовековне државе. Често одређење осамнаестог века као „Доситејевог доба” условило је схватање савременог читаоца и његов поглед на дати период. Објашњена је улога средовековне књижевности и њеног живота у оквиру цркве, као и њихов утицај на народ и одржавање култа владара у њему. Значај народне епске поезије је био, такође, велики. Детаљну анализу и типологију владарске фигуре у народној књижевности даје Снежана Самарција у монографији *Биографије епских јунака* и истиче да у периоду који је Вук Караџић одредио као пеме средњих времена фигуре владара нема јер „пошто не постоји национална држава, неутралисана је и фигура владара” (Самарција 2008: 207). У свести

³ Датум канонизације деспота Стефана Лазаревића једини је познати датум у српској историји када је канонизован један српски владар. Две су заблуде које се јављају када је реч о канонизацији Немањића – прва, да је реч о „светородној лози” у којој само цар Душан није канонизован, а друго, да се канонизација вршила убрзо након смрти владара који се канонизује. Милош Благојевић у свом делу *Српска државност у средњем веку* износи као податак да су веома брзо након смрти канонизовани Стефан Немања, Стефан Првовенчани, Милутин и Стефан Дечански. За овакву тврдњу он не наводи извор, а након увида у постојеће изворе јасно је да се она и не може поткрепити конкретним чињеницама. Претпоставка да су само они тада канонизовани може се јавити на основу доказа о постојању њиховог култа – за сваког од ових владара сачувано је житије, које је настајало за потребе црквених обреда. Ипак, тврдити да су само ови владари били канонизовани у средњем веку немогуће је јер не постоје подаци када и на који начин су канонизације осталих чланова ове породице извршене. Зато је веома значајна тврдња коју износи Чедомир Попов у монографији *Велика Србија* (види у Попов 2014: 28) да је Карловачка митрополија донела меру проглашења свих владара лозе Немањића осим Душана за православне светитеље. Овај податак је нетачан јер увид у календар Српске православне цркве показује да се краљеви Радослав и Урош I не прослављају као светитељи.

народа били су присутни средњовековни владари, на које је сећање чувала народна епска поезија која је класификована као пјесме старијих времена према Вуку Стефановићу Караџићу. Она је била пристуна у свакодневном животу, чак и на територији Хабзбуршке монархије. О животу епске поезије сведочи и постојање Ерлангенског рукописа, за који се сматра да је настао на почетку осамнаестог века. Деветнаести век донео је најзначајнију промену у положају који је народна књижевност имала у српској култури. Епска поезија је у претходним временима имала улогу у „колективном памћењу историје” (Самарџија 2008: 201). Са дефинисањем елемената српске нације она постаје израз суптанционалности бића српског народа. Овакав поглед на народну епску поезију био је могућ само у датом историјском тренутку јер „да су се те збирке Вукове појавиле међу народом који није ни започео своју националну еманципацију, остале би пука фолклорна чињеница” (Николић 2019: 53). Имајући у виду „романтичарску идеологију за коју су народна поезија и језик изрази непромењиве националне супстанције” (Николић 2019: 52), важно је истаћи да су романтичари, мислећи да истичу супстанцију народног бића заправо стварали канон српског националног идентитета.

Народна и средњовековна књижевност су до осамнаестог века имале свој паралелни развој. Скерлић у својој *Историји* пише да „кад се у XVIII веку стала јављати ова српска књижевност, стара српска књижевност је била мртва и без икаквог утицаја” (Скерлић 2006: 20). Да би се превазишли овакви заострени ставови и постојала могућност да се српска књижевност сагледа као целина, као решење може се користити тематско истраживање. У овом раду значајан је начин на који су ове две књижевности утицале на обликовање владарске фигуре у књижевности коју је Лазар Бојић први одредио⁴ као нову српску књижевност. Ова Бојићева подела има вишеструки значај. Осим значаја за историју књижевности јер се њиме јавља прва периодизација целокупне књижевне историје, за проучавање фигуре владара у српској књижевности важна је и чињеница да је Бојић као првог модерног писца одредио Захарију Орфелина. Посматрајући Орфелиново целокупно стваралаштво, својим обимом и значајем издваја се биографија посвећена Петру Великом, објављена 1772. године. Велики значај овог дела огледа се у томе што први писац нове српске књижевности, по Бојићевим критеријумима, окреће се жанру биографије, који је био најзначајнији жанр српске средњовековне епохе, намењен опису живота владара и црквених великодостојника као пута ка светитељском ореолу. Функција ових текстова, била је, пре свега, литургијска. Орфелин мења задати образац и пише модерну грађанску биографију, која се према својим просветитељским идејама мора сврстати у магистрални ток српске и европске културе осамнаестог века. Он напушта представу о владару-светитељу и свог јунака представља као војсковођу и великог реформатора. Промена најзначајнијег средњовековног жанра на почетку модерне српске књижевности истиче Орфелиново дело у односу на сва

⁴ О оправданости тумачења ове поделе као оригиналне идеје Лазара Бојића видети више у Пејчић 2019.

друга дела његове епохе. Па ипак, оно не може бити одређено као „почетак” приче о владарској фигури у модерној српској књижевности јер тематизује владавину једног странца. Иако је сасвим оправдано Орфелиново окретање Петру Великом, који је, као заштитник православаца у Хабзбуршкој монархији, морао бити прихваћен и цењен у српској средини, прича о страним владарима никада није постала доминантна у српској књижевности и култури.

Са непостојањем фигуре владара у народним епским песмама средњих времена, као и чињеницом да је 1642. написано последње житије посвећено неком српском средњовековном владару, осамнаести век постаје проблематично место наратива према коме фигура владара у српској књижевности може бити показатељ континуитета. Историјске прилике и недостатак владара на српској политичкој сцени условили су да у књижевности писци као јунаке својих дела узму европске владаре који су имали утицаја на живот српског народа. Најзначајније је свакако већ поменуто дело Захарија Орфелина написано о животу Петра Великог, али иста тенденција се може запазити и у књижевним делима Доситеја Обрадовића или Јована Рајића. Утолико је значајнија појава „Траедокомедије” Емануела Козачинског. Ова драма, иако је оправдано окарактерисана као невешто написана, има вишеструки значај у историји српске књижевности. Најважније је, свакако, то што је она прва српска драма, али, и поред тога, својом тематиком игра важну улогу. Писац на позорницу изводи српске владаре средњег века, и то баш оне који ће бити главни јунаци историјских драма у деветнаестом веку. Актуелизовањем давне српске историје Козачински заснива традицију приказивања важних историјских догађаја у књижевности са јасном намером да се укаже на вишевековно трајање српског народа. Ова тематика ће током деветнаестог века бити актуелизована и у другим књижевним жанровима и постати један од доминантних токова српске књижевности. Не мање важно за потребе овог истраживања је и то што ова драма, заједно са њеном прерадом коју је урадио Јован Рајић, заправо показује да се на самом почетку стварања нове српске књижевности налази дело које говори о српским владарима и које својим постојањем обезбеђује потребан континуитет у постојању ове фигуре кроз целу српску књижевност.

Осамнаести век из перспективе обликовања владарске фигуре представља век припреме. У деветнаестом веку, кроз канонизацију елемената националног идентитета, доћи ће до дефинисања фигуре идеалног владара. Због веома бурног историјског периода, али и чињенице да се после 1804. године на српској политичкој сцени поново јавља владарска фигура, деветнаести век је значајан по томе што се упоредо као јунаци појављују и историјске личности, али и владари који су актуелни на политичкој сцени у тренутку када се о њима пише. Дела посвећена владарима из прошлости најчешће су писана са идејом да укажу на славну прошлост српског народа или, говорећи о паду српског царства, да преиспитају разлоге због којих је до пада и дошло. Када је реч о делима чији јунаци су пишчеви савременици, постоји двоструки однос писца према њиховим делима и њиховој личности. Док је однос према владарима из прошлости јасно дефинисан и јунаци бивају скоро

увек⁵ представљени на начин на који су описани у народној епској поезији, односно на начин на који је то урадио Јован Рајић у својој *Историји разних словенских народа наипаче Болгар, Хорватов и Сербов*, дела посвећена савременим владарима могу се издвојити у две групе – прву чине она дела у којима се глорификује владар, док другу групу чине дела у којима је дата отворена критика личности и поступака одређеног владара. Прва група свој најпотпунији израз нашла је у драми, која је у деветнаестом веку писана са јасном идејом да се дело публици презентује у позоришту. Имајући у виду очекивања публике, драмски писци су бирали важне и препознатљиве догађаје из блиске историје. Драмски род је чувао начин представљања најзначајнијих догађаја српске историје и карактеризације њихових јунака, јер позориште није било само извор естетског уживања, већ је, у времену када се ствара национални репертоар, представљало институцију национализма. Нешто више слободе имали су песници и прозни писци. Постоје и њихова дела која су у себи садржала глорификацију актуелних владара, али и она која су се критично односила према актуелном владару, па чак и отворено непријатељски и сатирично.

Литерарно обликовање приче о националној прошлости не завршава се у деветнаестом веку. Обрасци који су створени, канони који су успостављени, доживеће преиспитивање свог значења у веку који следи јер је дошло до „епохалног кретања које је мисао о национализму препознало као *довршену*” (Љомпар 2004: 9). Последњи писац који на почетку двадесетог века још увек ствара у границама оног што је представљала историјска драма деветнаестог века јесте Милутин Бојић. Након њега, дело које доноси промену на плану историјске драме јеста драма *Конак* Милоша Црњанског. Црњански се „у *Конаку* обрачунава са историјском драмом, великом драмом осамнаестог и деветнаестог столећа, у корист духа апсурда: он руши, што показује онтолошко сидро драмских карикатуралних поступака, сам појам светскоисторијске личности на којој почива историјска драма” (Исто). Лик Александра Обреновића, детета-демона које се појављује у улози владара, обележио је драму *Конак*. Значај овог књижевног дела у проучавању владарске фигуре јесте у томе што за Црњанског, иако се ослања на историјске изворе, живот владара, његове речи и поступци више нису начин за представљање историје или идеологије једног народа. Историјски извор као основни текст на коме је дело настало послужио је као средство за улазак историје на књижевну сцену, не би ли се на њој срела са апсурдом, и пред њим била обезличена. Историја овог пута није послужила као залог истинитости и покушај да се читалац, односно гледалац, увери у оно што се дешава, већ да се покаже на који начин нестабилна фигура, фигура хтонског бића руши значење свега што га окружује.

Двадесети век, испуњен различитим епохама и специфичним односима писаца према својој садашњости, али и прошлости, донео је велики број вла-

⁵ Изузетак у представљању владара из прошлости учинили су у својим делима Петар Петровић Његош у *Лажном цару Шћепану Малом*, Матија Бан у драми *Цар Лазар* и Јаков Игњатовић у роману *Ђурађ Бранковић*.

дарских фигура на књижевној сцени. Ипак, пуко набрајање јунака уклонило би из фокуса начин литерарног обликовања владарских фигура из прошлости једног народа као сведочења о његовом трајању и потреби да се о себи говори.

Однос писаца у двадесетом веку према националној прошлости и наслеђеној традицији најбоље се може показати у начину на који су Љубомир Симовић и Миладин Шеварлић обликовали косовски мит у својим драмским делима. Да је питање односа писца према националној прошлости у савременом времену проблематично питање српског народа, сведоче два Симовићева дела са истом темом: *Бој на Косову* и *Бој на Косову: друга верзија*. У обе верзије своје драме Симовић је лик Лазара Хребељановића представио у складу са традицијом приказивања овог јунака у народној и деветнаестовековној књижевности. Разлика између две верзије је у односу писца према самом јунаку. Наводећи имена ликова на почетку драме, Симовић у првој верзији наводи Лазарево име на почетку, док место главних јунака у другој верзији заузимају људи из народа, који немају лична имена, већ се одређују према послу којим се баве. Када Симовић, у поговору друге драме даје објашњење својих мотива за промену наводи седеће: „тудио сам се да будем подједнако далеко и од оних који пред митом клече, и од оних који га бацају под ноге” (Симовић 2003: 147). На тај начин он је желео да избегне манипулације косовским митом које је препознавао у датом политичком тренутку.

Миладин Шеварлић у својим драмама *Пропаст царства српскога*, *Косово* и *Змај од Србије* демистификује историјску прошлост српског народа бирајући за тему својих драма кључне догађаје као што су пад српског царства и Бој на Косову. У односу на Симовића он чини корак даље и на сцену изводи владаре који престају да буду узвишени владари који се понашају и говоре у складу са епском традицијом, већ представљају сурове политичаре, који су спремни на све врсте манипулација, па чак и злочина, не би ли на тај начин остварили своје амбиције. Детронизацијом владарске фигуре писац жели да рационализује митску садржину и историју ослободи сваког идеолошког тумачења.

Ако се прихвати да је „супстанција на којој се темељи идентитет српске књижевности била је интерпретација народних умотворина из перспективе модерне идеје о нацији којој је био потребан симболички темељ” (Николић 2019: 87), полемика коју писци двадесетог века воде са овом традицијом у српској књижевности не одступа од онога што таква традиција подразумева. Симовић покушава да направи отклон од мита и у први план стави обичног човека као неког ко трпи највише последица, а не утиче својим одлукама на ствари које му се дешавају. Шеварлић, напротив, жели да пред гледаоцима прикаже сву превртљивост и све злочине својих јунака. И један и други чине оно што је чињено и пре њих, а то је да дају своју интерпретацију народне епске поезије, са особеностима које носи време у коме живе. Заузимање полемичког, па чак и изразито критичног става према миту у оквиру саме заједнице показује да постоји стална заинтересованост за сам мит и да се не може избећи. На тај начин континуитет у преиспитивању националне прошлости у

оквиру књижевности наставља да постоји, а фигура владара остаје у центру те приче.

ЛИТЕРАТУРА

- Деретић 1996: Ј. Деретић, *Пут српске књижевности: идентитет, границе, тежње*, Београд: Српска књижевна задруга.
- Ломпар 2004: М. Ломпар, *Аполонови путокази: есеји о Црњанском*, Београд: Службени лист СЦГ.
- Маринковић 2007: Р. Маринковић, *Светородна господа српска: истраживања српске књижевности средњег века*, Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије.
- Николић 2019: Н. Николић, *Идентитет српске књижевности: прича о књижевноисторијској идеји*, Београд: Српска књижевна задруга, Партенон.
- Пејчић 2019: Ј. Пејчић, Утемељујућа идеја историје књижевности: основна подела српске књижевности, у: З. Бојовић (ур.), *Периодизација нове српске књижевности: поводом 150. годишњице рођења Павла Поповића*, Београд: САНУ.
- Попов 2014: Ч. Попов, *Велика Србија: стварности или мит*, Сремски Карловци, Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића.
- Самарџија 2008: С. Самарџија, *Биографије епископских јунака*, Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије.
- Скерлић 2006: Ј. Скерлић, *Историја нове српске књижевности*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Смит 2010: А. Smit, *Nacionalni identitet*, Beograd: Biblioteka XX vek, Knjižara Krug.
- Хобсбаум 1996: Е. Hobsbaum, *Nacije i nacionalizam od 1780: program, stvarnost, mit*, Beograd: Filip Višnjić.

Tamara M. Ljujić

RULER FIGURE AS A UNITING FACTOR OF SERBIAN LITERATURE

Summary

The aim of this paper is to analyze the literary shaping of the figure of the ruler in Serbian literature. There is continuity in the thinking of the Serbian people about their past through the story of their rulers. Examining this figure within the framework of medieval, folk and new literature, as well as the influence that these three branches of literature had on each other in shaping the ruling figure, it is concluded that thematic research of Serbian literature can lead to the true nature of its own identity.